

Nr 210.

Av herr Lindhagen, om egen representation i riksdagen för lappbefolkningen.

Vid de internationella förhandlingarna om freden återkommer ständigt frågan om de europeiska nationella minoriteternas rätt. Den står på dagordningen i folkförbundet samt vid interparlamentariska unionens konferenser och fredsbyråns i Genève fredskongresser. Man får därvid det intrycket, att dessa minoriteter äro synnerligen illa behandlade trots bemödanden i Versaillesfreden samt hos nämnda fredsorganisationer att komma till rätta med frågan

Det svenska rikets homogenitet brytes i dess nordligaste del genom inslag av två andra nationaliteter, lapparna och de finskspråkiga svenskarna. Lapparna eller Samefolket, såsom de själva kalla sig, skilja sig i levnadsvillkor skarpt från den övriga befolkningen, finnarna inbegripna. De senare äro i allt likställda med den svenska befolkningen såväl i livsföringen som i alla offentliga rättigheter och plikter. Det är språket, som utgör det skiljande momentet.

Med lapparna är förhållandet något annat. Trängda tillbaka så småningom av den svenska och finska jordbrukskolonisationen ha konflikter ej kunnat undvikas och försök därför framtvings att ordna förhållandena mellan jordbrukarna och nomaderna. Detta har aldrig hitintills lyckats på ett fullt tillfredsställande sätt på grund av de stora svårigheterna. En mängd konflikthanledningar komma alltid att föreligga samt kräva god vilja och samförstånd för att i stort som smått kunna avvecklas någorlunda väl.

Det vanliga majoritetsövermodet över nationella minoriteter har här på grund av de stora skiljaktigheterna i livsföringen i gångna tider fått anledning att ofta över hövan brösta sig. Man har betraktat lapparna såsom barn, som ej ägt att resonera utan endast marschera efter den av svenska statsmakterna och de svenska ämbetsmännens i alla grader föreskrivna tågordning. Någon nationernas självbestämningsrätt i rätt mening har dem icke förunnats. Deras livsintressen ha bevakats av ämbetsmän och kommittéledamöter, som aldrig levat deras liv och rimligtvis icke kunnat sätta sig så in i deras förhållanden, såsom den gör, vars liv uppgår i desamma.

Denna ordning har aldrig av lapparna godtagits trots att de vanligen äro mycket lojala. Deras klagomål ha gällt ej blott konflikter med de bofasta utan även ofta beroendet under den svenska styrelsen. De ha med

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 3 saml. 61 häft. (Nr 210—212.)

tiden alltmer hävdad sitt människovärde. En sådan position är en stark ställning även för den svage och ägnad att förr eller senare bryta även majoritetens förbiseenden. En sådan strävan bör icke vara förgäves i Sverige. Det svenska folket sympatiserar med sina främmande landsmän och vilja dem väl.

Den lapska minoritetsspillrans självbestämmelserätt har tillkämpat sig små framsteg då och då. De lappbyar, i vilka lapparna enligt lagstiftningen fördelas, välja själva sina ordningsmän bland lappbyns medlemmar. Svenska statens representanter i lappväsendet, lappfogdar och tillsyningsmän, väljas visserligen ännu bland svenskar. Dock inträffar, att befattning som tillsyningsman i ett och annat fall besättes med lapp, och frågan om lapps behörighet att även utses till lappfogde står på dagordningen.

Nedblickandet på Samefolket från ämbetsverkens sida har dock gjort, att kommittéerna för utarbetande av de återkommande revisionerna av lapplagstiftningen icke erhållit något inslag av lappar annat än en och annan gång för biuppgifter. Då detta förbiseende även begicks vid tillsättandet av den senaste lappkommittén, så företog jag mig år 1920 det, som jag trodde lönlösa företaget, att i första kammaren motionera om anhållan hos regeringen, att kommittén måtte, även så vitt rörde revisionsarbetet i sin helhet, förstärkas av en effektiv representation av lappar, minst tre, och att därvid lapparnas egna önskingar om valet i möjligaste mån inhämtades. Första kammarens tillfälliga utskott avstyrkte enhälligt motionen, men i kammaren bifölls den med 31 röster mot 30. Frågan gick därefter till andra kammaren. Dess tillfälliga utskott tillstyrkte enhälligt motionen med en särdeles sympatisk motivering. Och denna hemställan antogs sedan av kammaren utan debatt. I anledning av denna riksdagskrivelse insatte regeringen några lappar i kommissionen.

Vid sidan av denna långsamt framskridande officiella självstyrelse ha lapparna börjat verka för sin egen enskilda organisation. År 1904 började inom Samefolket de första känningarna att höja sig i allmänt kulturellt hänseende och avlyfta något av sina ledband. Man vände sig, såsom naturfolk ofta göra, först till Konungen personligen, men märkte snart, att det var regering och riksdag och kanske allra mest deras ämbetsmän, som hade avgörandena i sin hand. Samefolket började sporadiskt söka förbindelser i de inflytelserika kretsarna. Denna vakenhet utträttade åtskilligt under de följande åren.

I februari 1918 samlades lapparna uti Östersund för första gången till ett gemensamt landsmöte i syfte att söka företaga något för sin andliga och sociala lyftning. En dagordning med föredrag av lappar och diskussioner hade uppgjorts av bestyrelsen och bidrag till mötesomkostnaderna lämnats av regeringen. Landsmötet vann stor anslutning från Samefolket i olika trakter av alla tre länen. Omkring trehundra representanter voro närvarande. Frågorna debatterades ingående och resolutioner antogs, vilka sedan jämte

protokollet över förhandlingarna överlämnades till regeringen. Ett av dessa uttalanden innefattade mötets önskan, att minst tre lapska representanter, en från vardera av Norrbottens, Västerbottens och Jämtalnds län, måtte beredas tillfälle att medverka i den förenämnda lapplagskommittén.

I maj 1918 uppvaktades regeringen av en utav landsmötet utsedd deputation, som då, med överlämnande av protokollet och resolutionerna, framlade de sociala och ekonomiska synpunkter, efter vilka folket självt önskade gå sin framtid till mötes. Dessa synpunkter ansågo lapparna »vara bestämt avvikande från den kamerala utredningen i såväl skolfrågan som förslaget i renbetesfrågan», som lappkommittén framkonstruerat. Denna uppfattning utvecklades även i den skrivelse, varmed landsmötets förtroende-män överlämnade till regeringen mötets förhandlingar.

Till denna lapparnas första politiska förhandling hade jag på inbjudan infunnit mig. Jag kan intyga, att det var en parlamentarisk församling av rang, som i mer än ett avseende överträffade många parlamentariska församlingar i kultur. En närmare skildring till konstitutionsutskottets tjänst återfinnes i min bok »I Revolutionsland» (1918) under rubriken: en fredlig revolution.

Lapparnas dialekter äro så skilda, att de från olika orter ej lära förstå varandra. I Östersund diskuterades därför på svenska, som alla förstodo samt talade flytande och vackert. Från alla länen hade de samma åskådningssätt och kommo till samma resultat. Både män och kvinnor yttrade sig livligt, men koncentrerat och kort. En ung lapska slutade sin kritik av vissa administrativa åtgärder med orden: »för nordmännens raseri bevare oss milde Herre Gud.» Det hakade sig litet i början med de parlamentariska formerna, med vilka de voro ovana. Snart blevo de dock varma i kläderna, och det tilltalade dem att kunna alla få tillkännagiva sin mening genom ett så enkelt medel som handuppräckning.

Slående var mötesdeltagarnas kamp för att vara ett kulturfolk, att vinna kunskaper, att ej bli sedda över axeln som en lägre ras. Upplyftande var framför allt det ständiga framhållandet av själens förkovran, upplysningen, aktningen för människovärdet såsom det främsta.

Det var en färgrik, lekande våg från naturen själv, nedrunnen mitt i civilisationens sot, våld och snöda lustar.

Numera finnes det även enskilda lappföreningar obundna av hyalag, och det har varit på tal att sammansluta dem till en riksorganisation, vilken väl förr eller senare kommer till stånd. Lapparna ha numera ock fått en på svenska redigerad tidning, kallad Samefolkets egen tidning.

Grundvalarna för en självstyrelse utbyggas således alltmer. Vad som emellertid saknas för detta minoritetsfolk är representationsrätt i svenska riksdagen. De synas icke äga rösträtt, skulle ej förmå begagna den och bleve i varje fall ej i stånd att uppnå det erforderliga röstetalet för att kunna insätta en representant ens i andra kammaren.

Av denna anledning hemställdes av mig vid 1920 års riksdag, »att riksdagen ville hos regeringen begära skyndsamt förslag till sådan ändring i grundlagarna, att lappbefolkningen eller Samefolket berättigas att, oavsett representationssättet i övrigt, insätta en representant i vardera kammaren eller åtminstone en representant i andra kammaren, ävensom till de övriga föreskrifter i grundlag eller särskild författning som för ändamålet kunna finnas erforderliga».

Konstitutionsutskottets majoritet avstyrkte förslaget. Det vore ett betänkligt avstånd från den numeriska principen. Lapparnas fördelning på ett flertal län ökade ur praktiska och tekniska synpunkter betänkligheterna. Förslaget skulle också utgöra ett farligt prejudikat. Någon sympati för tanken uttalade utskottet icke. Där det ej finnes någon vilja, där finnes, som bekant, icke heller någon väg.

Tre reservanter Schlyter, Ljunggren och Zander hade däremot sympati för tanken och trodde därför också, att det finnes en väg. De förordade skrivelse om utredning, huruvida och i vad mån lappbefolkningen må kunna berättigas att inom riksdagen erhålla egen representation, ävensom inkommande till riksdagen med därav föranledda förslag.

I andra kammaren talade Zander och Vennerström för reservationen samt Christerson, Hallén och Larsson i Västerås för utskottet. Det senare segrade med 172 ja mot 27 nej.

Bättre gick det i första kammaren, som kom i efterhand med sitt beslut. Ljunggren, Schotte, Almkvist, Lindhagen och Schlyter talade för reservationen samt Hellberg och Clason för utskottet. Biskop Bergqvist ställde sig mitt emellan. Utskottet segrade med 54 ja mot 46 nej. Flera ledamöter bådo mig komma igen med en utförligare motivering, och nu återkommer jag med frågan, helst den på samma gång kan fira 10-årsjubileum.

I första kammaren blev, så vitt jag förstod, utskottets formella betänkligheter grundligt bemötta. Den internationella synpunkten framhölls särskilt. För att ej bliva för vidlyftig hänvisar jag till protokollet. Enligt min uppfattning är numerären valmän icke avgörande. Förut ha funnits och nu finnas i praktiken våldsamma avvikelser, och ideella synpunkter kunna väl också betyda något. Om man stannar vid blott en lapprepresentant, är jag numera tveksam, om han ej bör ha plats i första kammaren, där större förståelse för lapparnas ställning och vårt lands förpliktelser emot dem åtminstone för 10 år sedan syntes vara mer representerad.

Sättet att sammanföra lapparna till en valmanskår och sättet för valets utförande möta säkerligen ej några oöverstigliga svårigheter. Lapparna komma själva att draga försorg därom. De uttalade sina sympatier redan 1920, och frågan har därefter mer än en gång och senast 1928 blivit särskilt uppmärksammas i deras tidning.

De administrativa avgörandena i det tysta äro otillräckliga och ofta otillfredsställande för detta folk. En representation i riksdagen skulle öka

möjligheterna för dem att omedelbart med laga befogenhet hos statsmakterna framföra och fästa landets uppmärksamhet på sina angelägenheter. En representationsrätt bör också höja lapparnas självkänsla samt binda dem vid landet med större förtroende. Slutligen skulle Sverige därigenom giva ett föredöme i den europeiska kampen om de nationella minoriteternas rätt.

Av dessa skäl hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om övervägande och förslag, på vad sätt lappbefolkningen må kunna berättigas att inom riksdagen erhålla egen representation.

Stockholm den 21 januari 1930.

Carl Lindhagen.
